

آشنایی با بورس

تهیه شده توسط:

جواد حسنی نویسی

E-mail: hasani_javad@yahoo.com

✓ شاخص بورس چیست ؟

انواع شاخص ها

کارگزاری ها

فرآیند انجام معاملات در بورس تهران

بورس اوراق بهادار نیویورک (NYSE)

Time line

بررسی موردی شرکت های کارگزاری

مقدمه:

در دنیای امروز بازارهای مالی جایگاه مهم و جذابی برای کسب درآمد و تولید ثروت محسوب می شوند. امروزه سرمایه گذاری و جذب سرمایه چالشی جدی برای اشخاص ، شرکت ها ، سازمان ها ، دولت ها و سایر نهادها می باشد که با پیشرفت روز افزون علم و تکنولوژی در زمینه های مختلف و در ابعاد گسترده قابل انجام است. علاوه بر آن ، این بازارها گزینه های جذاب و بسیار مهیجی را برای کسب و کار ذیل عنوان های مختلف در پیش رو قرار داده است. بورس و اوراق بهاداریکی از روش های رایج و مهم سرمایه گذاری رسمی در سطح جهان می باشد که قابلیت فوق العاده آن باعث شده است اخبار مربوط به بورس های معتبر دنیا و وضعیت سهام شرکت ها همه روزه یکی از مهمترین اخبار اقتصادی کشورها را تشکیل دهد.

تعریف بورس:

بورس اوراق بهادار به معنی یک بازار متشکل و رسمی سرمایه است که در آن خرید و فروش سهام شرکتها تحت ضوابط و قوانین و مقررات خاصی انجام میشود. بازارهای بورس مالک سهام شرکتها نمی باشند بلکه بازارهای پیشرفته و با تکنولوژی بالایی هستند که خریداران و فروشندگان همدیگر را در این بازار ملاقات می کنند

هیچ مکانیزم بهتری را نمی توان یافت که سبب ارتباط میان سرمایه گذاران و افراد نیازمند به سرمایه به روشی عادلانه، شفاف و قانونمند گردد. بورس به سرمایه گذاران امکان می دهد تا سبد سهام خود را تنوع بخشند و با هزینه کم و امنیت بالا سرمایه خود را در رشته های مختلف به کار اندازند. بازار بورس از طریق تجمع دیدگاه های متفاوت سهامداران و ارایه آنها به صورت عمومی، تاکنون به عنوان بهترین راه برای گشت ارزش دارایی ها شناخته شده است.

شرکت های سهامی پیش درامدی برای پیدایش بورس:

پیدایش بورس در دنیا پس از پیدایش شرکت های سهامی صورت می گیرد. مشارکت در تجارت با هدف تسهیم خطرات و اختصاص امکانات بیشتر با توجه به وسعت سرمایه در روسیه تزاری در سال ۱۵۵۳ میلادی به ایجاد شرکت Mosevie توسط عده ای از تجار مبدل گشت که قرار بود کالای هایی از شمال اروپا راهی شرق آسیا و سپس چین شود با تاسیس اولین شرکت سهامی عام در دنیا در

سال ۱۶۰۲ با نام کمپانی هند شرقی شکل تکامل یافته این شرکت در تاریخ تجارت دنیا ثبت شد. واژه سهام (stock) از کلمه live stock به مفهوم خرید و فروش دام گرفته شده و معنای هر سهم قسمتی از سرمایه شرکت است که دارنده آن از تمام مزایای متعلق به شرکت (سود سالیانه و....) به ازای آن سهم برخوردار می شود. بنابراین وقتی شما سهام شرکتی را خریداری می کنید یکی از مالکان آن شرکت هستید و به ازای مقدار سهامتان صاحب حق رای و دارای مسئولیت می باشید.

تاریخچه:

واژه بورس از نام خانوادگی شخصی بنام واندر بورس اخذ شده که اوایل قرن پانزدهم در شهر بروژ بلژیک می زیست و صرافان در مقابل خانه او گرد می آمدند و به داد و ستد کالا و پول و اوراق بهادار می پرداختند. نام او بعدها به کلیه اماکنی اطلاق شد که محل داد و ستد پول و کالا و اسناد مالی و تجاری بوده است. اولین بورس اوراق بهادار در اوایل قرن هجدهم در شهر آمستردام هلند بوجود آمد.

بورس تهران:

ریشه های ایجاد بورس اوراق بهادار در ایران به سال ۱۲۱۵ بازمی گردد. در این سال یک کارشناس بلژیکی به نام ران لوترفلد به همراه یک کارشناس هلندی، به درخواست دولت وقت ایران، درباره تشکیل بورس اوراق بهادار مطالعاتی نمودند و

طرح تأسیس و اساسنامه آن را تنظیم کردند. در همان سالها یک گروه کارشناسی در بانک ملی نیز به مطالعه موضوع پرداختند و در سال ۱۳۱۷ گزارش کاملی درباره جزئیات مربوط به تشکیل بورس اوراق بهادار تهیه کردند.

اما آغاز جنگ جهانی دوم فرصت ادامه فعالیت را از کارشناسان گرفت. از سرگیری مطالعات در این زمینه به فرصت مناسبتری نیاز داشت که این فرصت پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و حاکم شدن آرامش نسبی در ایران برای اتاق بازرگانی، اتاق صنایع و معادن، بانک مرکزی و وزارت بازرگانی ایجاد شد. تا چند سالی را به بررسی پیرامون این بازار و شرایط ایران برای تشکیل آن بپردازند.

این گروه فعالیت خود را به صورت جدی از سال ۱۳۳۳ آغاز نمودند و پس از ۱۲ سال تحقیق و بررسی، در سال ۱۳۴۵ قانون و مقررات تشکیل بورس اوراق بهادار را تهیه و لایحه مربوط را به مجلس شورای ملی ارسال کردند.

لایحه مزبور در اردیبهشت ۱۳۴۵ تصویب شد، اما به دلیل عدم آمادگی بخش صنعتی و بازرگانی بورس تهران در پانزدهم بهمن ماه ۱۳۴۶ با ورود سهام بانک صنعت و معدن- به عنوان بزرگترین مجتمع واحدهای تولیدی و اقتصادی آن زمان فعالیت خود را آغاز کرد.

در پی آن شرکت نفت پارس، اوراق قرضه دولتی، اسناد خزانه، اوراق قرضه سازمان گسترش مالکیت صنعتی و اوراق قرضه عباس آباد به بورس تهران راه یافتند. در این میان اعطای معافیت‌های مالیاتی به شرکت‌ها و مؤسسات پذیرفته شده در بورس در ایجاد انگیزه برای عرضه سهام آنها نقش مهمی داشته است. در

طی ۱۱ سال فعالیت بورس تا پیش از انقلاب اسلامی در ایران (سال‌های ۱۳۴۶ تا ۱۳۵۷) تعداد شرکت‌ها و بانک‌ها و شرکت‌های بیمه پذیرفته شده از ۶ بنگاه اقتصادی با ۶/۲ میلیارد ریال سرمایه در سال ۱۳۴۶ به ۱۰۵ بنگاه با بیش از ۲۳۰ میلیارد ریال سرمایه در سال ۱۳۵۷ افزایش یافت. همچنین ارزش مبادلات در بورس از ۱۵ میلیون ریال در سال ۱۳۴۶ به بیش از ۱۵۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۵۷ افزایش یافت.

با وقوع انقلاب و تصویب لایحه قانون اداره امور بانک‌ها در تاریخ ۱۷ خرداد ۱۳۵۸ و قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران در تیرماه همان سال تعداد زیادی از بنگاه‌های اقتصادی پذیرفته شده در بورس از آن خارج شوند. به گونه‌ای که تعداد آنها از ۱۰۵ شرکت و مؤسسه اقتصادی در سال ۱۳۵۷ به ۵۶ شرکت در پایان سال ۱۳۶۷ کاهش یافت توجه سیاست‌گذاران اقتصادی کشور به تجدید فعالیت بورس اوراق بهادار در سال ۱۳۶۸ باعث شد تعداد اینگونه شرکتها از ۵۶ شرکت در سال ۱۳۶۷ به ۲۴۹ شرکت در سال ۱۳۷۵ افزایش یابد.

بورس تهران به عنوان نماد اصلی بازار سرمایه ایران، از آغاز سال ۱۳۷۶ دوره تازه‌ای از فعالیت را به خود دید. سال ۱۳۷۶ بر آن برنامه‌های اجرا شده برای ارزیابی یک روند منطقی، رو به رشد و پایدار و زدودن نابسامانی‌های مشهود آن، نقطه عطفی در سال‌ها تجدید فعالیت بورس بود.

با تصویب قانون بازار اوراق بهادار، در آذر ماه ۱۳۸۴ بورس تهران مرحله‌ای دیگر در راه تکامل را آغاز کرد.

✓ مزایای پذیرش در بورس

- سهولت در تأمین مالی درازمدت طرح‌ها و پروژه‌های آتی از طریق انتشار سهام و سایر اوراق بهادار
- افزایش اعتبار داخلی و خارجی ناشی از به دلیل فعالیت در یک بازار قاعده‌مند و نظارت از سوی بورس و مقام ناظر
- سهولت در تغییر ترکیب سهام‌داری و انتقال مالکیت از جمله جذب سرمایه‌گذار خارجی
- امکان تأمین مالی با هزینه کمتر به دلیل نقدشوندگی بیشتر اوراق بهادار و وجود بازار منظم
- برخورداری از مزایای خاص و اعتباری از قبیل دریافت تسهیلات بانکی و وثیقه‌گذاری اوراق بهادار
- برخورداری از معافیت‌های مالیاتی پیش‌بینی شده در قانون
- شفافیت عملکرد و امکان ارزیابی عملکرد شرکت و مدیران از طریق گزارشگری شفاف و نظارت مداوم
- امکان استفاده از مشارکت عمومی در توسعه شرکت
- مدیریت حرفه‌ای با توجه به لزوم پاسخگویی به سهام‌داران

✓ شاخص بورس چیست ؟

کلمه شاخص (INDEX) در کل به معنای نمودار یا نشان دهنده یا نماینده می باشد. شاخص کمی است که نماینده چند متغیر همگن می باشد و وسیله ای برای اندازه گیری و مقایسه داده هایی است که دارای ماهیت و خاصیت مشخصی هستند که بر مبنای آن می توان تغییرات ایجاد شده در متغیرهای معینی را در طول یک دوره بررسی نمود. محاسبه شاخص برای هر شرکت، صنعت یا گروه یا دسته امکان پذیر است و می توان آن را محاسبه نمود. برای محاسبه شاخص یک سال را به عنوان سال مبنا یا پایه فرض کرده و پس از تقسیم ارزش جاری بر ارزش مبنا (ارزش سال پایه) آن را در عدد ۱۰۰ ضرب می کنیم. عدد بدست آمده شاخص آن گروه یا دسته مورد نظر را به ما نشان میدهد.

در هر بازار بورس اوراق بهاداری می توان بنا بر احتیاج و کارایی شاخصهای زیادی را تعریف و محاسبه نمود. در تمام بورسهای دنیا نیز شاخص های زیادی برای گروهها و شرکتهای مختلف محاسبه می شود. بعنوان مثال در بازار سهام امریکا شاخص داو جونز (DOW & JONES) تغییرات ۳۰ شرکت صنعتی، ۲۰ شرکت حمل و نقل و ۱۵ شرکت خدماتی را نشان می دهد و شاخص نزدک (NASDAQ) تغییرات سهام خارج از بورس را نشان می دهد. دیگر شاخصهای معروف برخی از بورسهای دنیا عبارتند از:

بورس نیویورک S&P250 که برای ۲۵۰ شرکت محاسبه میشود و S&P500 که برای ۵۰۰ شرکت محاسبه میشود.

بورس لندن FTSE توکیو NIKIIE و TOPIX , آمستردام AEX

فرانسه CAC و آلمان DAX می باشد که شاخص های P&TOPIX-NASDAQ-S- موزون می باشند.

در بورس اوراق بهادار تهران نیز شاخصهای زیادی محاسبه می گردد که هر شخص یا گروهی بنا به نیاز خود از آنها استفاده می کند.

✓ کارگزاری ها:

کارگزار شخص حقوقی است که اوراق بهادار را برای دیگران و به حساب آنها معامله می کند. در واقع کارگزاری ها واسط بین سرمایه گذاران و بورس می باشند. این افراد واسطه های خیره بازار بوده و پس از آموزش های لازم و شرکت در آزمون های سازمان بورس و کسب مدارک مربوطه مجوز های لازم را اخذ می نمایند. کارگزاری محتاج هوشمندی، سرعت عمل، صداقت و امانت داری است. وظیفه اصلی کارگزاران خرید و فروش اوراق بهادار پذیرفته شده در بورس، فرا بورس و بازارهای خارج از بورس است. در اصل یک کارگزار نماینده مشتری است و مسئولیت او اجرای سفارشات مشتری و انجام حواسته های مشتری از لحاظ خرید و فروش اوراق بهادار است. این شرکت ها در ازای خدمات ارائه شده کارمزد دریافت می کنند که در بعضی کشورها ثابت و در بعضی کشورها متغیر است. در کشور ما کارمزد کارگزاری ها $0/4$ درصد از مبلغ کل معامله حداکثر تا سقف ۱۰۰ میلیون ریال است.

کارگزاران مجاز به ارائه خدمات زیر هستند:

الف) خدمات کارگزاری، کارگزار/ معامله‌گری و بازارگردانی شامل:

۱- معامله اوراق بهادار از قبیل سهام، اوراق مشارکت، حق تقدم خرید سهام، اختیار معامله و قراردادهای آتی برای دیگران و به حساب آنها یا به نام و حساب خود؛

۲- معاملات کالاهای پذیرفته شده برای دیگران و به حساب آنها؛

۳- بازارسازی و بازارگردانی اوراق بهادار و کالاهای پذیرفته شده.

ب) خدمات مالی و مشاوره‌ای شامل:

۱- مدیریت صندوق‌های سرمایه‌گذاری؛

۲- نمایندگی ناشر برای ثبت اوراق بهادار و دریافت مجوز عرضه؛

۳- بازاریابی برای فروش اوراق بهادار؛

۴- سبدگردانی اوراق بهادار؛

۵- مشاوره و انجام کلیه امور اجرایی برای پذیرش اوراق بهادار یا کالا در هر یک از بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس به نمایندگی از ناشر یا عرضه‌کننده کالاها؛

۶- مشاوره در زمینه‌های زیر:

الف) قیمت‌گذاری اوراق بهادار؛

ب) روش فروش و عرضه اوراق بهادار؛

ج) طراحی اوراق بهادار؛

د) خرید، فروش یا نگهداری اوراق بهادار؛

ه) سرمایه‌گذاری؛

و) مدیریت ریسک؛

ز) ادغام، تملک، تغییر و تجدید ساختار سازمانی و مالی شرکت‌ها؛

ح) طراحی و تشکیل نهادهای مالی.

✓ فرآیند انجام معاملات در بورس تهران؛

انجام معاملات در بورس تهران در کارگزاری‌ها از دو طریق انجام می‌گیرد:

- بصورت حضوری

- بصورت اینترنتی

برای خرید سهام بصورت حضوری در بورس اوراق بهادار اولین مرحله دریافت کد معاملاتی می‌باشد. برای دریافت کد معاملاتی می‌بایست همراه با شناسنامه و کد ملی پس از مراجعه به کارگزاری درخواست دریافت کد نمود. معمولاً پس از یک روز کاری کدی ۵ رقمی از طرف سازمان بورس به درخواست‌کننده تعلق می‌گیرد که این کد به همراه سه حرف اول نام خانوادگی بطور اختصاصی متعلق به شخص می‌گردد. پس از آن کلیه سرمایه‌گذاری‌ها برای شخص با آن کد معاملاتی صورت می‌گیرد.

پس از دریافت کد معاملاتی شخص با در دست داشتن مدارک شناسایی معتبر و مورد قبول و دیگر مدارک مورد نیاز به شعب کارگزاری‌ها مراجعه نموده و نسبت به سفارش خرید و فروش سهام اقدام نموده و بسته به نوع سفارش خرید یا فروش

فرم های خاصی را تکمیل می نماید. در سفارشات خرید، مشتری باید مبلغ ریالی خرید خود علاوه بر کارمزد اعلامی کارگزار (۴٪، درصد کارمزد، ۱٪، بورس) را به حساب بانکی کارگزار از طریق سنتی، اینترنتی، یا شبکه های ATM واریز نماید. فرم درخواست خرید باید به دقت و بطور کامل تکمیل گردد (مسئولیت هرگونه اشتباه به عهده خریدار است). مهمترین قسمت های این فرم عبارتند از مشخصات شخصی به همراه کد خریدار و آدرس سنتی و قسمت مربوط به شرکت مورد نظر که شامل نام شرکت - تعداد سهام مورد نظر جهت خریداری - مبلغ سرمایه گذاری (در صورتی که محدود باشد) و همچنین چگونگی اعلام خرید یا تعیین قیمت خرید به کارگزار است. اینکه آیا قیمت باز باشد؟ محدوده تعیین قیمت خرید چه مقدار باشد؟ مدت زمان خرید چقدر است؟ و غیره. قسمت بعد مربوط به نحوه پرداخت وجه می باشد. که لازم است شماره فیش واریزی به حساب و یا شماره پیگیری اعلامی از سیستم بانک و مبلغ واریزی مشخص شود. سپس یک نسخه از فرم تکمیل شده در اختیار خریدار قرار می گیرد که بعنوان رسید دریافت درخواست خرید می باشد.

فرم درخواست فروش تقریباً شبیه فرم درخواست خرید است. در فروش سهام نیز کارگزار وجه حاصل از فروش سهام را پس از کسر کسورات قانونی (۵٪، درصد مالیات، ۴٪، کارمزد، ۱٪، بورس) به حساب بانکی مشتری پرداخت می نماید.

در خرید و فروش بصورت اینترنتی شخص با شرکت کارگزاری قرارداد را منعقد می نماید و از طریق سایت کارگزاری اقدام به سفارش خرید و فروش می نماید. در این

نوع معاملات نیز در سفارشات خرید ، مشتری باید مبلغ ریالی خرید خود بعلاوه کارمزد اعلامی کارگزار (۴٪. درصد کارمزد ، ۱٪. بورس) را به حساب بانکی کارگزار از طریق سنتی ، اینترنتی ، یا شبکه های ATM واریز نماید. در فروش سهام نیز کارگزار وجه حاصل از فروش سهام را پس از کسر کسورات قانونی (۵٪. درصد مالیات ، ۴٪. کارمزد ، ۱٪. بورس) به حساب بانکی مشتری پرداخت می نماید. پس از طی این مراحل کارگزار ، سفارشات را وارد سیستم معاملاتی بورس می نماید و در صورت وجود عرضه برای خرید و تقاضا برای فروش معامله انجام خواهد شد.